

ПРОФЕСОР ДЕРЕВЕНКО ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ (ДО 140-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

С.І. Баранник, В.П. Стусь, М.В. Трофімов

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

*POST CINERES GLORIA SERA
Запінюється та слава,
яка приходить по смерті*

Тернистий та повний загадок життєвий шлях талановитого хірурга професора Володимира Миколайовича Деревенка тривалий час був предметом історичних дискусій і нині привертає увагу дослідників. Це, насамперед, пов'язано із наближенням доктора Деревенка до родини останнього російського царя аж до її трагічної загибелі у липні 1918 року. Дворянин, доктор медицини, талановитий лікар і чудовий хірург, щиро віруюча в Бога людина, яка регулярно відвідувала храм і дотримувалась усіх церковних обрядів, він шість років самовіддано служив імператорській родині Романових, виконуючи нелегкі обов'язки лейб-хірурга. Слід зазначити, що біографічних даних у доступних джерелах і літературі недостатньо. Активна група співробітників кафедр загальної хірургії та урології визначила для себе за необхідне відновити основні етапи життя і діяльності одного з перших керівників кафедри загальної хірургії та засновника урологічної служби на Дніпропетровщині. А також з'ясувати обставини його трагічної долі і загибелі.

Володимир Миколайович Деревенко народився 15 (27) липня 1879 року у Ясському повіті (з 1887 року – Белецький повіт) Бессарабської губернії (нині територія республіки Молдова) у родині особистого почесного дворянина. Після закінчення 1-ї класичної гімназії у Кишиневі він у 1899 році поступив на перший курс Військово-медичної академії (ВМА) у Санкт-Петербурзі, яку успішно закінчив у 1904 році. Отримав диплом лікаря з відзнакою. За успіхи у навчанні, як найкращий на курсі випускник академії, був відзначений щорічною премією почесного академіка Медико-хірургічної академії (назва Військово-медичної академії до 1881 р.) і засновника російської хірургічної школи І.Ф. Буша (1771–1843). Його ім'я було занесено до мармурової (почесної) дошки ВМА.

До того ж рішенням конференції ВМА був позбавлений на 3 роки для підготовки до професорського звання.

Але цьому завадила російсько-японська війна. У зв'язку зі зростанням інтенсивності бойових дій та вірогідністю залучення до військового конфлікту третіх держав у травні 1904 року Володимир Миколайович був призваний до дійсної військової служби і отримав призначення молодшого лікаря артилерії Керченської фортеці. Одночасно він був призначений завідувачем венеричним та офтальмологічним відділеннями Керченського лазарету. У вересні того ж року його в чині молодшого польового лікаря приписують до 55-го Подільського піхотного полку, який був відправлений до театру воєнних дій на Далекому Сході. Головним хірургом

**Доктор медицини, професор В.М. Деревенко
(1879–1936)**

всіх армій на той час був професор Роман Романович Вреден, а після його поранення — І.А. Азаревич. Всього у складі російської армії було 3107 лікарів, у тому числі 913 кадрових військових лікарів. Співвідношення було таким: 1 лікар на 361 особу складу військ. Робота лікарів отримала високу оцінку у звітах і військових документах. У них було відзначено, що «успіх всієї справи не можна цілком покласти на суто науковий прогрес та досконалість медичного знання; як і у кожній справі, жива ініціатива і любов до своєї справи відігравали важливу роль та полегшували достатньо тяжку працю військових лікарів, що несли свою непомітну скромну службу чесно та з глибоким зізнанням службового обов'язку». На формування фахівця військового хірурга великий вплив мала також княжна В.І. Гедройц — випускниця факультету Лозанни, талановита учениця відомого західноєвропейського хірурга, професора Ру. Її вважають першим хірургом-жінкою Росії, яка до того ж захистила дисертацію на звання доктора медицини. Під час російсько-японської війни у складі передового дворянського загону Червоного Хреста надавала допомогу пораненим нижнім чинам і офіцерам. В.М. Деревенко брав участь у бойових діях російсько-японської війни, надавав допомогу пораненим воїнам на передовому перев'язочному пункті протягом самих жорстоких боїв — під Сандепу та Мукденом (де під час бойового зіткнення його полк мав найбільші втрати). Молодий військовий лікар часто виявляв героїзм, виконував перев'язки та зупинку кровотечі під нищівним вогнем ворога. Деревенко перебував на фронті до закінчення війни, і тільки дивом не був поранений.

Після повернення з війни у березні 1905 року тимчасово виконував обов'язки асистента 1-го хірургічного відділення ВМА. А у травні 1905 р. Володимира Миколайовича призначають ординатором при хірургічній госпітальній клініці ВМА, керівником якої на той час був відомий хірург, засновник відомої хірургічної школи професор Сергій Петрович Федоров.

Запрошення до такої відомої клініки було визнанням професійних переваг доктора Деревенка. До того ж слід зазначити, що ця клініка була багатопрофільною хірургічною і у певному сенсі спеціалізувалася на оперативному лікуванні урологічної патології. Останнє стало основою для впровадження набутого досвіду у лікуванні різноманітної урологічної патології і впровадженні цього напрямку хірургічної спеціалізації в інших регіонах, де доводилось працювати майбутньому професору і талановитому фахівцю. Професор Федоров швидко оцінив талант і наполегливість молодого лікаря і взяв його у свої асистенти. Володимир Миколайович навчився виконувати складні хірургічні втручання і опанував виконання всіх операцій, які були впроваджені в клініці, і став, по визначенню професора, самим здібним його учнем.

У 1908 р. В.М. Деревенко підготував і захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора медицини «К вопросу об оперативном лечении невралгии тройничного нерва». Опонентами здобувача за дорученням конференції академії були професори С.Н. Деліцин та С.П. Федоров, а також приват-доцент Н.М. Жуковський. Його дисертація мала велике значення, а розроблена операція на Гассеровому вузлі

Передовий перев'язочний пункт піхотного полку (1904)

**Доктор медицини, професор С.П. Федоров
(1869–1936)**

увійшла до підручників і отримала широке розповсюдження у всіх країнах світу. Матеріали його досліджень, викладених у дисертації, використовують вітчизняні і закордонні нейрохірурги до нинішнього часу. Після захисту дисертації він, як молодий талановитий учений з великим майбутнім, згідно з існуючою тоді практикою, був на два роки за державний кошт відправлений у наукове закордонне відрядження. В.М. Деревенко проходив удосконалення з хірургії та урології в найкращих клініках Європи: в Берліні, Парижі, Відні, Лозанні, Берні, Тюбінгені та Фрейбурзі. Відвідував лекції і операції видатних хірургів: Бира, Кохера, Краузе.

У грудні 1910 року вчений повертається до ВМА і продовжує працювати у клініці професора С.П. Федорова. Після прочитання двох пробних лекцій у 1911 р. його обирають приват-доцентом по кафедрі клінічної хірургії. Володимир Миколайович робив обходи пацієнтів у палатах і був визнаним майстром огляду хворих, віртуозно виконував перев'язки та інструментальні втручання, лабораторні та гістологічні дослідження з використанням мікроскопа, блискуче проводив складні операції на будь-яких органах людини: шлунку, легенях, судинах, нирках, сечових шляхах, кінцівках.

Відомі десять найбільш ґрунтовних наукових друкованих робіт В.М. Деревенка столич-

ного періоду його діяльності, з яких три були надруковані німецькою мовою в іноземних журналах. Опубліковані ученим статті мали світове значення і були присвячені пухлинам нирок, сечоводів та сечового міхура, перитоніту, аневризмам судин, туберкульозу легень та іншим актуальним проблемам медицини.

У Російській імперії протягом кількох століть медичні послуги царській родині і членам роду Романових надавали лікарі, які перебували у штаті Придворної медичної частини Міністерства Імператорського двору. Окрему групу складали лікарі-консультанти – заслужені доктора медицини і відомі професори за різним медичним фахом, який залучали для консультацій і лікування за умов складних і тяжких випадків захворювань. Серед почесних лейб-медиків родини Миколи II були професори С.П. Боткін, Д.О. Отт, Р.Р. Вреден, А.Є. Кожин, С.А. Острогорський, Б.З. Малама та інші. Постійним лікарем імператора Миколи II, імператриці Олександри Федорівни та їх дітей був лейб-медик професор Євген Сергійович Боткін (1865–1918), який розділив їхню долю 17 липня 1918 р.

У жовтні 1912 року у житті доктора Деревенка відбулась подія, яка визначила його подальшу долю. Восени 1912 р. у мисливському маєтку Спала (Польща) цесаревич Олексій, який страждав на гемофілію, отримав травму, що супроводжувалася масивною порожнинною кровотечею і розвитком наступного небезпечного запального процесу. Із царською родиною перебував постійно лейб-медик Є.С. Боткін, який негайно запросив до хворого почесного лейб-хірурга С.П. Федорова. Проте, сумісні зусилля лікарів не змінили ситуацію, стан цесаревича наближався до критичного. І тоді професор Федоров викликав із Петербурга свого колегу асистента зі своєї оперативної діяльності доктора Деревенка. Ми не маємо змоги оцінити його роль у лікуванні хворого, але поступово цесаревич одужав. З цього часу Володимир Миколайович входить до царського оточення як почесний лейб-хірург, а за сутністю стає особистим лікарем Олексія Романова, а його син Микола – товаришем цесаревича в його дитячих забавах. Відтепер він перебуває завжди поряд із царською родиною.

Доктор також отримує призначення на посаду лікаря імператорського козачого конвойного полку. Висока професійна підготовка доктора Деревенка, отримана в стінах ВМА, досвід роботи у провідній клініці Росії, провідних клініках за кордоном, на фронтах російсько-

Професор В.М. Деревенко із членами царської родини (праворуч)

японської та Першої світової воєн дозволяли йому надавати медичну допомогу царським особам в різних сферах медицини. Свою роботу він виконував сумлінно, високоякісно, повністю віддаючись лікарському обов'язку, і навіть гадки не мав, які жahlivi перепони на його шляху і власної родини будуть ставити наслідки цієї роботи. Володимир Миколайович лікував Миколу II, його дружину — імператрицю Олександру Федорівну та їх доньок — Ольгу, Тетяну, Марію та Анастасію, сина Олексія від захворювань хірургічного профілю. Роботи у нього було значно більше, ніж у другого лейб-медика, терапевта Є.С. Боткіна, бо він особисто займався єдиним тяжкохворим царської родини — спадкоємцем престолу Олексієм, який страждав на гемофілію.

Микола II часто страждав від головного болю, який доктор Деревенко пов'язував з наслідками черепно-мозкової травми, яку майбутній монарх отримав у 1891-му році у місті Оцу від удару по голові шаблею японським фанатом-поліцейським. Але в цілому Микола II, який займався веслуванням на байдарці і теннісом, мав достатньо задовільний стан здоров'я. Олександра Федорівна страждала на тяжкий депресивний синдром, пов'язаний в основному зі спадковою хворобою сина.

Доктор Деревенко, який проводив у минулому експериментальні наукові дослідження по утворенню тромбів у судинах і добре розумів механізми згортання крові, знав причину захворювання Олексія Миколайовича. Взагалі, у Во-

лодимира Миколайовича було найскладніше завдання, бо у 1912–1918 роках, коли йому довелося лікувати цесаревича Олексія, гемофілія була маловивченим і зовсім невиліковним захворюванням. На початку XX століття тільки 12% хворих на гемофілію досягали зрілого віку, інші гинули від кровотечі у дитинстві.

В.М. Деревенко протягом усіх шести років робив немалі зусилля для зупинки чисельних кровотеч у цесаревича, прискорення розсмоктування гематом, профілактики та лікування тугорухливості суглобів за допомогою масажу, фізичних вправ, гарячих грязевих ванн, розроблених особисто оригінальних металевих ортопедичних пристроїв. Для зупинки самих кровотеч В.М. Деревенко та викликаний до цесаревича в особливих випадках професор С.П. Федоров використовували стискуючі пов'язки, холодні примочки, тампонування носових ходів та інші методи.

Саме широке коло медичних знань дозволило йому разом із Є.С. Боткіним звернути увагу на цілющі властивості сакських грязей, які були використані для лікування цесаревича. Сам Олексій Романов не був на лікуванні у Саках і Євпаторії, проте лікування проводили під час перебування родини у Лівадії.

В.М. Деревенко, який мешкав при царській родині, щоденно і майже щогодинно опікувався здоров'ям спадкоємця та інших членів родини. У царській родині та її оточенні всі дуже любили та поважали доктора Деревенка. Дочка Є.С. Боткіна — Тетяна Мельник в мемуарах

Лейб-медики Є.С. Боткін і В.М. Деревенко проводять сеанс грязелікування цесаревичу Олексію

свідчить про щирю любов членів імператорської родини до Володимира Миколайовича, особливо вона була виражена з боку цесаревича Олексія. «Під час загострень гемофілії, — згадувала вона, — доктор Деревенко перебував із хлопчиком постійно, і Олексій Миколайович дуже прив'язався до нього».

В роки Першої світової війни доктор Деревенко бере безпосередню активну участь у

роботі дворцового лазарету у Царському Селі під керівництвом княгині В.І. Гедройц та роботі лазарету Великого палацу, організованих на кошти імператриці, у роботі лазарету брали участь також великі княжни Ольга і Тетяна.

У лютому 1917 року в Росії була усунута царська влада. Родину імператора було ув'язнено в Олександрівському палаці Царського Села. Усім із оточення царської родини комісарам

В.М. Деревенко і В.І. Гедройц серед співробітників військового госпіталю у Царському Селі (1914 р.)

Тимчасового уряду було запропоновано або залишити їх, або залишитися і розділити їх участь. В.М. Деревенко і Є.С. Боткін не залишили царську родину.

Напередодні вигнання царської родини до Тобольська, 1 липня 1917 року доктор В.М. Деревенко був обраний на посаду професора медичного факультету Пермського університету. Проте, вірний лікарському обов'язку Володимир Миколайович не міг залишити без постійного нагляду і медичної допомоги цесаревича. Тимчасово він відмовляється від пропозиції очолити хірургічну клініку і їде за царською родиною. Вночі з 31 липня на 1 серпня 1917 року родина Миколи II була відправлена до Сибіру. Доктор Є.С. Боткін був призначений бути із нею, а доктор В.М. Деревенко – лікарем загону особового призначення (конвой та охорона). У Тобольську наказано дотримуватися царськосільського режиму, тобто нікого не випускати за межі відведених помешкань. Тільки докторам Боткіну і Деревенку дозволялось виходити за межі помешкань для надання медичної допомоги місцевим мешканцям та приймати пацієнтів вдома.

У Тобольську В.Н. Деревенко проводив достатньо активну операційну діяльність. Проте у квітні 1918 року царська родина, за винятком цесаревича Олексія, разом із частиною супроводження і лікарем Є.С. Боткіним була переправлена до Єкатеринбургу. Травмований напередодні переїзду цесаревич з частиною охорони та під наглядом Володимира Миколайовича для

продовження лікування був тимчасово залишений у Тобольську. При цьому було достатньо можливостей покинути в'язнів та уникнути фатальних наслідків. Проте ніхто не зник таємно і у травні цього ж року всі прибули до Єкатеринбургу. Як і раніше Є.С. Боткін перебуває разом із в'язнями, а В.М. Деревенко перебуває у місті, щодня під суворим наглядом вартових відвідує цесаревича і доставляє їм їжу. Та після спроби поспілкуватися із царицею німецькою мовою, йому було заборонено заходити у будинки і відвідувати будь-кого із ув'язнених. Тому навіть про зникнення царської родини він дізнається наступного дня від жінок, які приносили для них їжу. Він був дуже стурбований і розчужений. Продовжуючи перебувати у Єкатеринбургу і не маючи достатніх коштів, Володимир Миколайович займається власною лікарською практикою. Після приходу до міста передових частин чехословацького корпусу та Білої армії, його примусово залучено до участі у слідчих діях створеної комісії із вивчення обставин загибелі царської родини, розбирає речі у будинку її утримання та навколо шахти в урочищі Чотирьох Братів, куди були вивезені загиблі. Із спогадів сина В.М. Деревенка, опізнання залишків страчених настільки вразило батька, що страчений цесаревич Олексій марився йому і наснився протягом всього життя.

Життя доктора Деревенка після загибелі імператорської родини було достатньо складним. Проте він не втратив честі і гідності. Коли Єкатеринбург знову перейшов до влади червоних,

Професор В.М. Деревенко із дружиною у вагоні потягу перед відправленням до Тобольська (1917)

Деревенка жорстко допитували їх слідчі. Але в чому його мали звинуватити? Він тільки чесно виконував при царській родині свій лікарський обов'язок.

З липня 1918 року В.М. Деревенко завідував хірургічним відділенням міського лазарету у Єкатеринбурзі, а у травні 1919 року подав заяву на участь у конкурсі на завідування кафедри факультетської хірургії Пермського університету — єдиного тоді на Уралі. Учена рада університету присвоїла В.М. Деревенку звання професора і таємним голосуванням обрала завідувачем кафедри факультетської хірургії.

У грудні 1918 року Володимир Миколайович із родиною приїздить до Пермі, де на нього чекала робота у хірургічній клініці Пермського університету. У липні 1918 року, у зв'язку із наступом частин Червоної армії, його разом із частиною викладачів, співробітників та студентів Пермського університету було евакуйовано до Томська. Тут він активно займається лікарською справою, оперує поранених і хворих у Томському військовому госпіталі, продовжуючи роботу і після приходу у грудні 1919 року Червоної армії. Як людина достатньо прагматична він лояльно ставився до змін влади і, незважаючи на всі політичні зміни, всього себе віддавав лікувальній справі, надавав допомогу всім без винятків, хто цього потребував.

Професор Деревенко з 1920 до 1923 року завідував кафедрою і клінікою факультетської хірургії з курсом урології Пермського університету і одночасно був директором (головним лікарем) цієї ж клініки. З точки зору наукової діяльності це був найбільш плідний період життя Володимира Миколайовича. Він взірцево організував функціонування 45-ліжкової клініки хірургії і урології, впровадив в її роботу всі відомі у світі на той період часу методи діагностики і лікування хворих загальнохірургічного та урологічного профілей, успішно виконував операції, читав лекції студентам. У клініці надавали хірургічну і урологічну допомогу всім мешканцям Пермської губернії. На операції приїздили хворі з Єкатеринбурга, Челябінська, Іжевська та інших міст Уралу і Передуралля. Асистентами у професора Деревенка працювали досвідчені лікарі О.Ф. Славін, В.П. Шипіцин, М.В. Алферов, ординаторами — молоді і талановиті О.О. Яковлев і О.Л. Фенелонов.

Поза лікарською та науковою діяльністю, Деревенко, як директор клініки, проводив велику повсякденну адміністративно-організаційну роботу. Він був скромний, ввічливий, вихований, простий у спілкуванні з хворими, лікарями, се-

реднім і молодшим медичним персоналом, студентами. Не хизувався своїм минулим високим повноваженням, пов'язаним із тривалою близькістю до імператора та його родини. Не терпів хамства, кривди, злодійства, нахабності, бездушного ставлення до хворих. Працював у клініці по 14–16 годин на добу, часто приїздив на екстренні операції вночі та у вихідні дні. Був достатньо ерудованою людиною, знав художню літературу, розбирався у живопису, володів німецькою, французькою та англійською мовами.

Деревенко був достатньо релігійною людиною. Досконало знав біблію. Регулярно відвідував церкву, відкрито носив натільний хрест, дотримувався посту та релігійних обрядів. Не схвалював нав'язування атеїзму студентам і молодим викладачам університету. Саме завдяки зусиллям Деревенка у клініці була збережена молитовна зала для хворих, більшість з яких щиро молились Богові, особливо перед операцією.

За час завідування професора Деревенка хірургічна клініка перетворилася на провідний лікувальний заклад. У 1926 році, через три роки після звільнення В.М. Деревенка, її відвідав видатний учений, професор С.П. Федоров, який залишився дуже задоволеним станом лікувальної, наукової та учбової роботи, подарував клініці свій портрет з дарчим написом. Відвідавши клініку, нарком просвіти О.В. Луначарський назвав її «перлиною Уралу». В.М. Деревенко виховав гідних учнів. Усі його асистенти і ординатори у майбутньому захистили докторські дисертації і стали професорами, доцентами, очолили різні кафедри або хірургічні відділення в Пермі та інших містах країни.

Проте, для самого Володимира Миколайовича настали важкі часи. На початку 1923 року наказом ректора Пермського університету він був звільнений з посади. Формальним приводом було немов би бажання Володимира Миколайовича повернутися із провінційного Уралу до європейської частини країни. Але істинні причини відставки були іншими. Насувалися важкі часи епохи сталінізму. Дворянин, наближений до останнього імператора Миколи Романова, шість років мешкав безпосередньо при царській родині, людина глибоко релігійна і високоморальна не могла подобатися новій більшовицькій владі, тим паче на посту найбільшої на Уралі клініки. Повернутися до Петрограда або Москви Володимиру Миколайовичу не дозволили. Через Єкатеринбург він із родиною під приводом дати сину вищу освіту в гірничому інституті направляється до Катеринослава.

У жовтні 1923 року професор В.М. Деревенко прибуває до Катеринослава (Дніпропетровська, нині – місто Дніпро), де після від'їзду до Польщі професора В.Ц. Томашевича очолив кафедру загальної хірургії з клінікою пропедевтики. Професор В.М. Деревенко вільно володів іноземними мовами, систематично стежив за світовою літературою і досконало знав її. Він був блискучим лектором. Його лекції базувалися на знанні літератури та вмінні чітко викладати тему лекції. Тому лекції професора відвідували не лише студенти, але й практичні лікарі багатьох лікувальних закладів міста.

Професор В.М. Деревенко був чудовим клініцистом-діагностом. Діагностику захворювань він поєднував із даними фізіології, патологічної анатомії та іншими дисциплінами. Розбір клінічних випадків і хворих, який він проводив, був достатньо обґрунтований та вичерпаний.

Особливо слід зазначити високу хірургічну техніку Володимира Миколайовича. Це був хірург-віртуоз, який вільно володів технікою складних операцій. Добра підготовка у школі професора С.П. Федорова, досвід з урологічної підготовки дозволили йому першому у Дніпропетровську почати використовувати й широко впроваджувати у клінічну практику інструментальні урологічні методи дослідження і операції на сечовивідних шляхах. Саме з нього розпочинається історія урології Дніпропетровської медичної академії.

Одночасно, один із найстаріших медичних закладів у Катеринославі Міська лікарня № 2

(робоча) перебуває під значною перебудовою та інтенсивним розвитком. Відбудовується поліклініка, відкриваються нові відділення. У 1927 році у лікарні працюють 97 штатних лікарів, 8 відділень. Всього у лікарні функціонувало 450 ліжок. Залучення лікарні у систему медичного вузу швидко перетворило її у великий науковий центр. На її базі було відкрито дві клініки: пропедевтики внутрішніх хвороб на чолі з професором А. Державецьким, і загальної хірургії для студентів лікувального факультету на чолі з професором В. Деревенком.

У клініці загальної хірургії розділу урології, як спеціальності, надавали все більшого значення. Саме професор В.М. Деревенко, як єдиний на той час високопідготований фахівець з урології, який до того ж мав досвід викладання цього предмета в університетах Пермі і Томська, поставив за мету створити окрему урологічну службу в області. Найбільш зацікавленим цією ідеєю виявився ординатор клініки Борис Тимофійович Фукс, який вів урологічних хворих. За рекомендацією професора В.М. Деревенка він був відраджений на спеціалізацію до клінік С.П. Федорова, Б.М. Хольцова і В.О. Гораша. Після його спеціалізації у відомих урологічних клініках країни у 1930 році було відкрито перший у Дніпропетровську урологічний амбулаторний прийом у палаці профілактики (поліклініка №1) міської лікарні № 2. У 1932 році у міській лікарні № 2 м. Дніпропетровська було розгорнуто 20 урологічних ліжок.

У активі Володимира Миколайовича було не так багато виданих наукових праць. Мабуть,

**Професор В.М. Деревенко зі співробітниками
клініки загальної хірургії (1927)**

цьому дещо завадило його становище особисто-го лікаря царської особи, часті переїзди у роки громадянської війни. У зв'язку із цим, перевагу мала практична робота. Проте, робота у Катеринославі сприяла розкриттю таланту вченого. Із клініки професора В.М. Деревенка вийшли наукові праці з гемофілії, різноманітних напрямків хірургії, ранньої діагностики раку, переламів кісток таза. Він був одним із співавторів «Руководства по практической хирургии. Том 7–1». Володимир Миколайович інтенсивно працював над підсумковою роботою «Пособие по хирургии», яку на жаль не встиг завершити.

Майже одразу після прибуття до Катеринослава, з 1924 року В.М. Деревенко стає співредактором професора Я.О. Гальперна у журналі «Новый хирургический архив», який був першим радянським науковим журналом, що був присвячений проблемам хірургії (почав видаватися у Твері у 1921–1923 рр., потім у Катеринославі – з грудня 1923 до 1941 р.). Нині він видається у Києві, в Інституті хірургії і трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України, під назвою «Клінічна хірургія». Учений рецензує монографії, статті колег, що свідчить про його намагання йти в ногу із часом, пропагувати досягнення медичної науки і впроваджувати їх у практику.

Та не судилося йому довго перебувати у зеніті слави. За монархічні погляди у 1930 році Володимира Миколайовича разом із сином (також лікарем за фахом) було заарештовано за вигаданим обвинуваченням у антирадянській діяльності та засуджено до 5 років ув'язнення. Після засудження він працював у лагері для репресованих на будівництві ДніпроГЕСу. Через 3 роки його було реабілітовано, проте він не був відновлений на своїй посаді у медичному інституті, а був зарахований до медичної частини консультантом медико-санітарного управління Дніпробуду, де працював під наглядом. Після остаточного звільнення – працював у За-

порізькій лікарні № 3. Навіть коли він перебував у таких умовах, професійні здібності Володимира Миколайовича були необхідні. Його неодноразово викликали для консультацій урологічних хворих, надання висококваліфікованої медичної допомоги, і він прибував для цього у супроводі охорони.

На жаль, на сьогодні немає остаточної дати смерті професора В.М. Деревенка. Існує декілька версій, а дата відзначена у період 1936 р. Причиною смерті його припущено був серцевий напад: доктор поспішав на невідкладний виклик до хворого і не зміг перетнути центральну вулицю, якою прямувала демонстрація. За деякими даними тіло його було привезене до Дніпропетровська і поховано на Севастопольському кладовищі (нині Севастопольський парк).

Син Володимира Миколайовича, Микола, був вивезений до Німеччини, а після війни емігрував до США, Австралії, де і помер у 2012 році.

У 2009 році Генеральна прокуратура РФ у низці інших видала довідку про повну реабілітацію Володимира Миколайовича Деревенка, лейб-медика царської родини.

Отже, життя і професійна діяльність професора В.М. Деревенка є прикладом служіння своїй обраній професії. Навіть у самих складних життєвих колізіях імперативом для Володимира Миколайовича завжди залишався лікарський обов'язок, який спирався на високі громадянські та моральні якості.

Что нужно для счастья?..
А нужно немало,
Чтоб жизнь, как ни мяла, –
Не обломала,
Чтоб вечно звезда моя
В небе качалась,
Чтоб жизнь после смерти моей
Не кончалась!..

(Вячеслав Кузнецов)

Список літератури

1. Атаманчук И. Запорожские дороги царского доктора *МИГ*. 2011. № 4. С. 46.
2. Баранник С.І., Трофімов М.В. Життєвий шлях і творча діяльність талановитого фахівця-хірурга, професора Деревенка Володимира Миколайовича. *Південноукраїнський медичний науковий журнал*. 2017. №18. С. 10–14.
3. Баранник С.І., Трофімов М.В. Роки становлення (1918–1941) (до 100-річчя кафедри загальної хірургії ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»). *Медичний форум*. 2018. №13. С. 9–11.
4. Баранник С.І., Стусь В.П. Внесок вчених-хірургів кафедри загальної хірургії медичної академії у розвиток урології на Дніпропетровщині. *Урологія, андрологія, нефрологія – досягнення, проблеми, шляхи вирішення*: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. Харків, 2018. С. 14–17.

5. Баранник С.І. Становлення і розвиток урології на Дніпропетровщині (до 100-річчя кафедри загальної хірургії ДЗ «ДМА МОЗ України»). *Південноукраїнський медичний науковий журнал*. 2018. №20. С. 11–16.
6. Баранник С.І., Стусь В.П. Внесок вчених-хірургів медичної академії у розвиток урології на Дніпропетровщині (до 100-річчя кафедри загальної хірургії ДЗ «ДМА МОЗ України»). *Урологія*. 2018. Т. 22, № 2. С. 92–98.
7. Вірність Гіппократу: Альманах Дніпропетровського мед. інституту (1916–1991) / за ред. Л.В. Новицької-Усенко; упоряд.: Л.В. Новицька-Усенко, Т.О. Бажан, І.С. Білий та ін. Дніпропетровськ: Січ, 1991. 95 с.
8. Давидов М.И. Доктор В.Н. Деревенко. *Москва*. 2016. №2. С. 26–35.
9. Дніпропетровська державна медична академія. Історія. Сучасність. Особистості / під заг. ред. Г.В. Дзяка. Харків: Кроссроуд, 2011. 364 с.
10. Дніпропетровська медична академія. 100 років / за заг. ред. Г.В. Дзяка. Д.: Ліра, 2016. 267 с.
11. Жук Ю.А. Жизнеописание профессора-консультанта при медико-санитарном управлении Днепростроя Владимира Николаевича Деревенко. *Претерпевшие до конца: судьбы царских слуг, оставшихся верными долгу и присяге. Часть . Верные Долгу и Присяге*. Москва-Берлин: DirectMEDIA. С. 402–418.
12. Краснощеков А.А., Родионов О.В., Попов А.В., Пароваев П.П., Левкин С.В. Медицина во время русско-японской войны 1904–1905 гг. *Бюллетень Волгоградского научного центра РАМН*. 2006. № 3. С. 47–49.
13. Материалы к истории кафедры общей хирургии (1918–1965). *Рукопись*. Днепропетровск, 1965. – 74 с.
14. Професори: бібліографічний довідник професорів ДДМА / упоряд. О.В. Люлько. Дніпропетровськ: Пороги, 2002. 318 с.
15. Профессора Пермского государственного университета (1916–2001). Пермь, 2001.
16. Ронжин С.Г., Некрылов С.А. Владимир Николаевич Деревенко – чести не уронивший. *Бюллетень сибирской медицины*. 2010. № 3. С. 150–155.
17. Российская империя: победы и поражения на фронтах Первой мировой войны / под ред. В.П. Бутромеева, В.В. Бутромеева. М.: ОЛМА Медиа Групп, 2014. 448 с.
18. Шевцова З.И., Гапонов В.В. Страницы жизни лейб-медика семьи Николая II Владимира Николаевича Деревенко *Гастроэнтерология*. 2013. № 4. С. 103–107.

Реферат

ПРОФЕССОР ДЕРЕВЕНКО
ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (К 140-ЛЕТИЮ
С ДНЯ РОЖДЕНИЯ)

С.И. Баранник, В.П. Стусь,
Н.В. Трофимов

Статья посвящена научно-аналитическому поиску и восстановлению данных о сложном жизненном пути и творческой деятельности профессора Владимира Николаевича Деревенко, лейб-медика царской семьи, одного из основателей урологической школы в Перми и Днепропетровске. Мужество и героизм военного врача, стойкость моральных устоев личности и высокий профессионализм помогли ему преодолеть все трудности на жизненном пути. Его жизнь и профессиональная деятельность являются примером чести и достоинства при выполнении профессионального долга врача.

Summary

PROFESSOR DEREVENKO VLADIMIR
NIKOLAEVICH (ON THE 140TH
ANNIVERSARY OF BIRTHDAY)

S.I. Barannik, V.P. Stus,
M.V. Trofimov

The work is devoted to the scientific and analytical search and data recovery about the difficult life and creative activity of Professor Vladimir Nikolayevich Derevenko, leib-physician of the royal family, one of the founders of the urological school in Perm and Dnepropetrovsk. The courage and heroism of the military doctor, the resilience of the moral foundations of the personality and high professionalism helped him to overcome all the difficulties on the path of life. His life and professional activity is an example of honor and dignity in performing the professional duty of a doctor.

Ключевые слова: В.Н. Деревенко, профессиональные честь и достоинство, моральные качества личности.

Keywords: V.M. Derevenko, professional honor and dignity, moral personality.

Адреса для листування

С.І. Баранник

E-mail: barannikc@ukr.net